

WYROK TRYBUNAŁU (druga izba)
z dnia 29 czerwca 2006 r.*

W sprawie C-289/04 P

mającej za przedmiot odwołanie w trybie art. 56 Statutu Trybunału Sprawiedliwości,
wniesione w dniu 30 czerwca 2004 r.,

Showa Denko KK, z siedzibą w Tokio (Japonia), reprezentowana przez
M. Dolmansa i P. Werdmullera, advocaten, oraz przez J. Temple-Langa, solicitor,

wnosząca odwołanie,

w której drugą stroną są:

Komisja Wspólnot Europejskich, reprezentowana przez P. Hellströma i H. Gading,
działających w charakterze pełnomocników, z adresem do doręczeń
w Luksemburgu,

strona pozwana w pierwszej instancji,

* Język postępowania: angielski.

Tokai Carbon Co. Ltd, z siedzibą w Tokio,

SGL Carbon AG, z siedzibą w Wiesbaden (Niemcy),

Nippon Carbon Co. Ltd, z siedzibą w Tokio,

GrafTech International Ltd, dawniej UCAR International Inc., z siedzibą w Wilmington (Stany Zjednoczone),

SEC Corp., z siedzibą w Amagasaki (Japonia),

The Carbide/Graphite Group Inc., z siedzibą w Pittsburghu (Stany Zjednoczone),

strona skarżąca w pierwszej instancji,

TRYBUNAŁ (druga izba)

w składzie: C.W.A. Timmermans, prezes izby, R. Silva de Lapuerta (sprawozdawca),
P. Kūris, G. Arestis i J. Klučka, sędziowie,

rzecznik generalny: L.A. Geelhoed,
sekretarz: K. Sztranc, administrator,

uwzględniając procedurę pisemną i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 15 września 2005 r.,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 19 stycznia 2006 r.,

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Spółka Showa Denko KK (zwana dalej „SDK”) żąda w odwołaniu uchylenia wyroku Sądu Pierwszej Instancji Wspólnot Europejskich z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawach połączonych T-236/01, T-239/01, od T-244/01 do T-246/01, T-251/01 i T-252/01 Tokai Carbon i in. przeciwko Komisji, Rec. str. II-1181 (zwanego dalej „zaskarżonym wyrokiem”) w części, w jakiej ustalono w nim na 10 440 000 EUR kwotę grzywny nałożonej na wnoszącą odwołanie w decyzji Komisji 2002/271/WE z dnia 18 lipca 2001 r. dotyczącej postępowania na podstawie art. 81 traktatu WE oraz art. 53 porozumienia o EOG — Sprawa COMP/E-1/36.490 — Elektrody grafitowe (Dz.U. 2002, L 100, str. 1, zwanej dalej „sporną decyzją”).

Ramy prawne

Rozporządzenie nr 17

- 2 Artykuł 15 rozporządzenia Rady nr 17 z dnia 6 lutego 1962 r., pierwszego rozporządzenia wprowadzającego w życie art. [81] i [82] traktatu (Dz.U. 1962, 13, str. 204), stanowi:

„1. Komisja może, w formie decyzji, nakładać na przedsiębiorstwa i związki przedsiębiorstw kary pieniężne w wysokości 100–5000 jednostek rozliczeniowych, jeśli umyślnie lub na skutek niedbalstwa:

[...]

- b) udzielają nieprawdziwych [...] informacji żądanych zgodnie z art. 11 ust. 3 lub 5 [...];

[...]

2. Komisja może nałożyć, w drodze decyzji, na przedsiębiorstwa i związki przedsiębiorstw kary pieniężne w wysokości 1000–1 000 000 jednostek rozliczeniowych albo ponad tę kwotę do dziesięciu procent wartości osiągniętego

w poprzednim roku gospodarczym obrotu każdego z przedsiębiorstw uczestniczących w naruszeniu, jeśli umyślnie lub przez niedbalstwo:

a) naruszają art. [81] ust. 1 lub art. [82] traktatu [...];

[...]

Przy ustalaniu wysokości kary pieniężnej należy uwzględnić, oprócz wagi naruszenia, również okres trwania tego naruszenia.

[...]”.

Wytyczne

- 3 Komunikat Komisji zatytułowany „Wytyczne w sprawie metody ustalania grzywien nakładanych na mocy artykułu 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 oraz artykułu 65 ust. 5 Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Węgla i Stali” (Dz.U. C 9, str. 3, zwany dalej „wytycznymi”) stanowi w preambule:

„Przedstawione [...] w zarysie zasady powinny zapewnić przejrzystość oraz bezstronność decyzji Komisji zarówno w oczach przedsiębiorstw jak również Trybunału Sprawiedliwości przy jednoczesnym respektowaniu posiadanego przez

Komisję prawa do ustalania grzywien według własnego uznania, w ramach odnośnego prawodawstwa, w granicach 10% wartości całości obrotu. Jednakże decyzja taka musi być podjęta zgodnie z konsekwentną i niedyskryminacyjną polityką, która jest spójna z celami nakładania grzywien za naruszenia zasad konkurencji.

Nowa metoda określania kwoty grzywny będzie zgodna z następującymi przepisami, które na wstępie określają kwotę podstawową, która będzie zwiększona tak, aby umożliwić wzięcie pod uwagę okoliczności obciążających oraz zmniejszana tak, aby wziąć pod uwagę okoliczności łagodzące.”

Europejska Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności

- 4 Artykuł 4 protokołu nr 7 do europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., stanowi, co następuje:

„Zakaz ponownego sądzenia lub karania

Nikt nie może być ponownie sądzony lub ukarany w postępowaniu przed sądem tego samego państwa za przestępstwo, za które został uprzednio skazany prawomocnym wyrokiem lub uniewinniony zgodnie z ustawą i zasadami postępowania karnego tego państwa.

Postanowienia poprzedniego ustępu nie stoją na przeszkodzie wznowieniu postępowania zgodnie z ustawą i zasadami postępowania karnego danego państwa, jeśli zaistnieją nowe lub nowo ujawnione fakty lub jeśli w poprzednim postępowaniu dopuszczono się rażącego uchybienia, które mogło mieć wpływ na wynik sprawy.

Żadne z postanowień niniejszego artykułu nie może być uchylone na podstawie artykułu 15 konwencji”.

Okoliczności faktyczne leżące u podstaw sporu i sporna decyzja

- 5 Okoliczności leżące u podstaw wniesionej do Sądu skargi zostały przedstawione w zaskarżonym wyroku w następujący sposób:

„1 Decyzją 2002/271/WE [...] Komisja stwierdziła, że liczne przedsiębiorstwa uczestniczyły w szeregu porozumień i uzgodnionych praktyk w rozumieniu art. 81 ust. 1 WE oraz art. 53 porozumienia o Europejskim Obszarze Gospodarczym [z dnia 2 maja 1992 r. (Dz.U. 1994, L 1, str. 3), zwanego dalej »porozumieniem EOG«] w sektorze elektrod grafitowych.

2 Elektrody grafitowe są wykorzystywane przede wszystkim do produkcji stali w łukowych piecach elektrycznych. Wytwarzanie stali za pomocą tych pieców polega w istocie na procesie recyklingu, w trakcie którego odpady stalowe są przetwarzane na nową stal — w przeciwieństwie do klasycznej metody produkcji stali z rudy żelaza w wielkich piecach z dmuchem wzbogaconym w tlen. Żłom jest topiony w piecu łukowym za pomocą dziewięciu, zebranych w zespole po trzy, elektrod. Ze względu na dużą intensywność procesu topienia

jedna elektroda zużywa się w ciągu około ośmiu godzin. Wytworzenie jednej elektrody trwa około dwóch miesięcy. Żaden inny produkt nie może zastąpić elektrod grafitowych w ramach wyżej opisanego procesu produkcyjnego.

- 3 Popyt na elektrody grafitowe jest bezpośrednio związany z wielkością produkcji stali w łukowych piecach elektrycznych. Największymi klientami są huty, które stanowią około 85% nabywców. W 1998 r. światowa produkcja stali surowej wynosiła 800 milionów ton, z czego 280 milionów ton zostało wytworzonych w elektrycznych piecach łukowych [...].

[...]

- 5 W latach osiemdziesiątych rozwój technologiczny umożliwił znaczne ograniczenie zużywania się elektrod w przeliczeniu na tonę wytworzonej stali. W okresie tym przemysł hutniczy został w znacznym stopniu zrestrukturyzowany. Osłabienie popytu na elektrody zapoczątkowało proces restrukturyzacji światowego przemysłu zajmującego się wytwarzaniem elektrod, a wiele fabryk zamknięto.
- 6 W 2001 r. europejski rynek elektrod grafitowych był zaopatrywany przez dziesięć zachodnich producentów [...].
- 7 Na podstawie art. 14 ust. 3 rozporządzenia nr 17 [...] urzędnicy Wspólnoty przeprowadzili w dniu 5 czerwca 1997 r. niezapowiedziane jednoczesne kontrole pomieszczeń należących do [pewnych producentów grafitu] [...].

8 Tego samego dnia agenci Federal Bureau of Investigation (FBI) przeprowadzili w Stanach Zjednoczonych przeszukania w pomieszczeniach należących do kilku producentów. W następstwie tych przeszukań wszczęto, pod zarzutem uczestnictwa w zabronionym kartelu, postępowanie karne przeciwko [...] SDK [...]. Wszystkie oskarżone przyznały się do zarzucanych im czynów i zgodziły się na zapłacenie grzywny, [ustalonych] na kwotę 32,5 miliona USD w przypadku SDK [...].

[...]

10 W Stanach Zjednoczonych wniesiono także przeciwko [...] SDK powództwa o odszkodowanie karne (triple damages) na rzecz grupy nabywców.

11 [...] W czerwcu 1998 r. kanadyjscy producenci stali wniesli przeciwko SDK powództwa cywilne, zarzucając jej uczestnictwo w zabronionym kartelu.

12 W dniu 24 stycznia 2000 r. Komisja skierowała do oskarżonych przedsiębiorstw pismo w sprawie przedstawienia zarzutów. Postępowanie administracyjne doprowadziło do wydania w dniu 18 lipca 2001 r. [spornej] decyzji, w której zarzucono przedsiębiorstwom będącym stroną skarżącą ustalenie cen na poziomie światowym, a także podział rynków krajowych i regionalnych rozpatrywanego produktu według zasady »producenta krajowego«: [...] SDK [...] [odpowiadała] za Japonię i niektóre kraje Dalekiego Wschodu [...].

13 Zgodnie ze [sporną] decyzją zasady rządzące kartelem były następujące:

— ceny elektrod musiały być ustalane na poziomie światowym;

- decyzje cenowe każdej spółki musiały być podejmowane wyłącznie przez prezesa lub dyrektorów generalnych;

  - »producent krajowy« musiał ustalać cenę rynkową na swoim »terytorium«, a inni producenci »szli jego śladem«;

  - na rynkach »innych niż krajowe«, czyli tych, na których nie było żadnego producenta »krajowego«, ceny były ustalane w drodze konsensusu;

  - producenci »inni niż krajowi« nie mogli konkurować w agresywny sposób i wycofywali się z rynków »krajowych« innych producentów;

  - niedozwolone było zwiększanie mocy produkcyjnych (producenci japońscy mieli zmniejszyć swoje moce produkcyjne);

  - niedozwolony był jakikolwiek transfer technologii poza krąg producentów uczestniczących w kartelu.
- 14 [Sporna] decyzja wyjaśnia dalej, że te zasady rządzące kartelem zostały wprowadzone w życie poprzez spotkania kartelu, które odbywały się na różnych szczeblach: spotkania »szefów«, spotkania »grup roboczych«, spotkania grupy producentów europejskich (z pominięciem producentów japońskich), spotkania krajowe lub regionalne poświęcone specyficznym rynkom i kontaktom dwustronnym pomiędzy przedsiębiorstwami.

[...]

16 Na podstawie dokonanych w [spornej] decyzji ustaleń faktycznych i ocen prawnych, Komisja nałożyła na zainteresowane przedsiębiorstwa grzywny, których kwota została obliczona zgodnie z wytycznymi w sprawie metody ustalania grzywien nakładanych na mocy artykułu 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 oraz artykułu 65 ust. 5 traktatu EWWiS oraz komunikatu dotyczącego nienakładania grzywien lub obniżenia ich kwoty w sprawach dotyczących karteli [...].

17 W art. 3 sentencji decyzji zostały nałożone następujące grzywny:

[...]

SDK: 17,4 miliona EUR;

[...]

18 Artykuł 4 sentencji nakazuje przedsiębiorstwom zapłatę grzywny w ciągu trzech miesięcy od dnia podania do wiadomości [spornej] decyzji, pod rygorem zapłaty odsetek w wysokości 8,04%”.

Postępowanie przed Sądem i zaskarżony wyrok

- 6 SDK i inne będące adresatami spornej decyzji przedsiębiorstwa wniosły do Sądu Pierwszej Instancji skargę o stwierdzenie nieważności tej decyzji.

- 7 W zaskarżonym wyroku Sąd uznał i rozstrzygnął w szczególności, że:

„[...]

4) W sprawie T-245/01 Showa Denko przeciwko Komisji:

— kwota grzywny nałożonej na skarżącą w art. 3 decyzji 2002/271 zostaje ustalona na 10 440 000 EUR;

— skarga w pozostałej części zostaje oddalona.

[...]”.

Żądania stron w postępowaniu przed Trybunałem

8 SDK wnosi do Trybunału o:

- uchylenie części wyroku, od którego wniesiono odwołanie;
- obniżenie nałożonej na nią grzywny do kwoty 6 960 000 EUR lub obniżenie jej o kwotę, którą Trybunał uzna, w ramach przysługującej mu swobody oceny, za właściwą;
- przyjęcie innych środków, które Trybunał uzna za właściwe;
- obciążenie Komisji kosztami postępowania.

9 Komisja wnosi do Trybunału o:

- oddalenie odwołania;
- obciążenie wnoszącej odwołanie kosztami postępowania.

W przedmiocie odwołania

- 10 Na poparcie swego odwołania SDK podnosi cztery zarzuty, opierające się na niewłaściwym uwzględnieniu opartego na wielkości światowych obrotów „przelicznika odstrasżającego”, na niewłaściwym zastosowaniu kryteriów służących określeniu „przelicznika odstrasżającego”, na naruszeniu prawa oraz braku uzasadnienia w odniesieniu do uwzględnienia grzywien i zobowiązań nałożonych na wnoszącą odwołanie w krajach trzecich, a także naruszenia jej podstawowego prawa do rzetelnego procesu sądowego.

W przedmiocie zarzutu pierwszego, dotyczącego zastosowania „przelicznika odstrasżającego” opartego na wielkości światowych obrotów

Argumentacja stron

- 11 SDK twierdzi, że określając trzy kategorie kwot podstawowych grzywien, jakie zamierzała nałożyć na poszczególne przedsiębiorstwa, Komisja uwzględniła wielkość przedsiębiorstwa oraz jego obroty światowe, a nie obroty osiągnięte dzięki produktom, których dotyczyły porozumienia między uczestnikami kartelu. Te czynniki nie mogły zatem uzasadnić dodatkowego specjalnego powiększenia kwoty grzywiny. „Przelicznik odstrasżający” może ponadto być stosowany jedynie w celu odstrasżania.
- 12 SDK jest zdania, że Sąd w pkt 241, 242 i 370 zaskarżonego wyroku nie przedstawił teorii, zgodnie z którą przy obliczaniu „przelicznika odstrasżającego” należy uwzględnić wielkość osiągniętych obrotów światowych, a nie obrotów, które są

związane z zawartymi między przedsiębiorstwami porozumieniami. Sąd przedstawił natomiast szereg motywów, które nie znajdują odbicia w wytycznych i które nie dotyczą przelicznika odstrasżającego.

- 13 Komisja twierdzi, że w pkt 241 i 242 zaskarżonego wyroku Sąd słusznie rozstrzygnął, iż światowe obroty wnoszącej odwołanie mogą stanowić podstawę nałożonej na nią grzywny.
- 14 Komisja przypomina, że Sąd rozstrzygnął, iż przedsiębiorstwa znacznych rozmiarów dysponują, ogólnie rzecz biorąc, większymi zasobami ekonomicznymi oraz lepszą znajomością prawa konkurencji niż przedsiębiorstwa mniejsze. Sąd powołał się zatem na zasadę, zgodnie z którą naruszenie popełnione przez przedsiębiorstwo mające znaczne zasoby finansowe może, co do zasady, zostać ukarane grzywną proporcjonalnie wyższą od grzywny nałożonej na przedsiębiorstwo, które popełniło to samo naruszenie, lecz nie dysponuje takimi zasobami.

Ocena Trybunału

- 15 Należy wstępnie podkreślić, że, jak stwierdził w pkt 24 i 34 swojej opinii rzecznik generalny, Komisja uwzględnia obroty osiągnięte na poziomie światowym jedynie po to, aby ustalić „przelicznik odstrasżający”. Aby natomiast ustalić podstawową kwotę grzywny, Komisja bierze pod uwagę jedynie światowe obroty produktami stanowiącymi przedmiot porozumienia.

- 16 W odniesieniu do pojęcia „odstraszania” należy przypomnieć, że stanowi ono jeden z czynników, które należy uwzględnić przy obliczaniu kwoty grzywny. Z utrwalonego orzecznictwa wynika bowiem (zob. w szczególności wyrok z dnia 7 czerwca 1983 r. w sprawach połączonych od 100/80 do 103/80 *Musique Diffusion française i in. przeciwko Komisji*, Rec. str. 1825, pkt 105 i 106), że celem ustanowionych w art. 15 ust. 21 rozporządzenia nr 17 grzywien nakładanych za naruszenie art. 81 WE jest ukaranie popełnionych przez zainteresowane przedsiębiorstwa czynów zabronionych i odstraszenie zarówno zainteresowanych przedsiębiorstw, jak i innych podmiotów gospodarczych, od naruszania zasad wspólnotowego prawa konkurencji w przyszłości. Kiedy zaś Komisja oblicza kwotę grzywny, może brać pod uwagę w szczególności wielkość oraz siłę gospodarczą przedsiębiorstwa, którego sytuacja jest rozpatrywana (zob. wyżej wymieniony wyrok w sprawie *Musique Diffusion française i in. przeciwko Komisji*, pkt 119–121).
- 17 Należy dodać, że, podobnie jak to uczynił Sąd w pkt 239 zaskarżonego wyroku, Trybunał podkreślił w szczególności znaczenie wzięcia pod uwagę, przy ustalaniu kwoty grzywny, całkowitych obrotów osiągniętych przez uczestniczące w kartelu przedsiębiorstwo (zob. podobnie wyroki z dnia 16 listopada 2000 r. w sprawie C-291/98 P *Sarrió przeciwko Komisji*, Rec. str. I-9991, pkt 85 i 86, oraz z dnia 14 lipca 2005 r. w sprawie C-57/02 P *Acerinox przeciwko Komisji*, Rec. str. I-6689, pkt 74 i 75).
- 18 W tych okolicznościach Sąd miał prawo w pkt 241 zaskarżonego wyroku uznać, że wnosząca odwołanie, ze względu na swoje „ogromne” w porównaniu z innymi uczestnikami kartelu obroty całkowite, łatwiej zgromadzi środki potrzebne, aby zapłacić grzywnę, co uzasadnia, z punktu widzenia skutku odstraszającego tej ostatniej, zastosowanie przelicznika.
- 19 Należy zatem oddalić pierwszy z podniesionych przez SDK zarzutów.

W przedmiocie zarzutu drugiego, opartego na zastosowaniu „przelicznika odstraszającego”

- 20 SDK twierdzi, że Sąd nie przedstawił jakiegokolwiek mającego znaczenie dla sprawy kryterium mogącego uzasadnić sposób, w jaki „przelicznik odstraszający” znajduje zastosowanie wobec wnoszącej odwołanie. Zarzut ten dzieli się na cztery części.

Część pierwsza: kryteria powiększania kwot grzywien

— Argumentacja stron

- 21 SDK twierdzi, że w celu odstraszania kwoty grzywien powinny być zostać powiększone jedynie w umiarkowanym stopniu i jedynie z mających znaczenie dla sprawy względów. W niniejszym bowiem przypadku zachodzą, zdaniem SDK, okoliczności szczególne, uzasadniające grzywnę niższą niż ta, która została nałożona.
- 22 Komisja podkreśla, że celem nadania grzywnie odstraszającego charakteru oraz zastosowania przelicznika jest w szczególności zniechęcenie innych przedsiębiorstw do naruszania w przyszłości wspólnotowych reguł konkurencji. Nie można zatem określić odstraszającego charakteru grzywny jedynie na podstawie szczególnej sytuacji zainteresowanego przedsiębiorstwa.

Ocena Trybunału

- 23 Należy stwierdzić, że, jak wynika z utrwalonego orzecznictwa oraz opinii rzecznika generalnego (zob. pkt 53–55 tej opinii), grzywna nałożona na przedsiębiorstwo może zostać obliczona przy uwzględnieniu czynnika odstrasżającego, który to czynnik jest określany przy wzięciu pod uwagę szeregu elementów, a nie tylko szczególnej sytuacji zainteresowanego przedsiębiorstwa.
- 24 Nie stanowiła zatem naruszenia prawa dokonana przez Sąd w pkt 241–243 zaskarżonego wyroku ocena kryteriów, na podstawie których Komisja określiła „przelicznik odstrasżający”, który został zastosowany w odniesieniu do nałożonej na wnoszącą odwołanie grzywny.
- 25 Nie można więc przyjąć części pierwszej zarzutu.

Część druga: „wyróżnienie” przedsiębiorstwa w celu „odstraszenia”

Argumentacja stron

- 26 SDK twierdzi, że Sąd nie przedstawił okoliczności pozwalających na powiększenie, w celu odstraszenia, kwoty nakładanej na wnoszącą odwołanie grzywny. Jest ona bowiem zdania, że konieczność wyróżnienia przedsiębiorstwa w tym celu należy oceniać z punktu widzenia jego szczególnego zachowania, a nie jego wielkości.

- 27 Komisja twierdzi, że Sąd prawidłowo uwzględnił charakterystyczne dla sytuacji wnoszącej odwołanie okoliczności, które zostały wykorzystane przy ustalaniu, w celu odstraszenia, kwoty grzywny. W tym przypadku należy wziąć pod uwagę mające znaczenie dla sprawy wielkość oraz siłę gospodarczą danego przedsiębiorstwa.

Ocena Trybunału

- 28 Należy wstępnie przypomnieć, że z pkt 241–247 zaskarżonego wyroku w sposób wystarczający pod względem prawnym wynika, iż Komisja, w ramach dokonywania oceny dotyczącej powiększenia, w celu odstraszenia, kwoty grzywny, uwzględniła okoliczności charakterystyczne dla sytuacji wnoszącej odwołanie.
- 29 Należy także stwierdzić, że, jak wynika z orzecznictwa Trybunału, wielkość danego przedsiębiorstwa stanowi jeden z czynników, które mogą być brane pod uwagę przy obliczaniu grzywny, a zatem — przy ustalaniu „przelicznika odstraszonego” (zob. w szczególności wyżej wymieniony wyrok w sprawie Musique Diffusion oraz wyrok z dnia 28 czerwca 2005 r. w sprawach połączonych C-189/02 P, C-202/02 P, od C-205/02 P do C-208/02 P i C-213/02 P Dansk Rørindustri i in. przeciwko Komisji, Rec. str. I-5425, pkt 242 i 243).
- 30 Sąd nie naruszył zatem prawa, rozstrzygając w pkt 242 zaskarżonego wyroku że wnosząca odwołanie powołała się na parametry o charakterze hipotetycznym i zbyt niepewnym, aby możliwym było dokonanie oceny rzeczywistych zasobów finansowych przedsiębiorstwa, twierdząc przy tym, iż celem sprawiedliwej grzywny może być jedynie naprawienie wyrządzonej wskutek wolnej konkurencji szkody oraz że należy w tym celu dokonać oceny prawdopodobieństwa wykrycia kartelu, a także zysków osiągniętych przez jego uczestników.

31 Należy zatem oddalić część drugą zarzutu drugiego.

Część trzecia: arbitralny i nieuzasadniony charakter zastosowanego „przelicznika odstrasżającego”

Argumentacja stron

32 SDK podkreśla, że analiza ekonomiczna zjawiska odstrasżania potwierdza, iż zastosowany „przelicznik odstrasżający” ma arbitralny i nieuzasadniony charakter. Skoro bowiem zwiększenie kwoty grzywny jest uzasadnione jej celem, polegającym na odstrasżaniu, mająca wywrzeć taki skutek grzywna powinna być obliczana na podstawie korzyści lub zysków — jakie zainteresowane przedsiębiorstwo mogło osiągnąć dzięki naruszeniu, choć bezprawne zachowanie nie zostało wykryte — oraz na podstawie prawdopodobieństwa takiego wykrycia.

33 SDK twierdzi, że Sąd pominął okoliczność, iż wytwarzające szeroką gamę produktów duże spółki — mające „siłę finansową” lub jej pozbawione — nie są bynajmniej mniej wrażliwe na kary grzywny niż spółki ograniczające się do wytwarzania jednego produktu. Z teorii ekonomii wynika bowiem, że dla dużych przedsiębiorstw maksymalne obniżenie kosztów, między innymi z tytułu odpowiedzialności prawnej, jest co najmniej tak ważne, jak dla przedsiębiorstw mniejszych rozmiarów. „Przelicznik odstrasżający” jest zatem jej zdaniem uzasadniony jedynie rzeczywiście przyjętą przez dane przedsiębiorstwo i udowodnioną postawą. SDK twierdzi zaś, że nie uczestniczyła czynnie w kartelu i nie opracowała jakiegokolwiek strategii eliminowania z rozpatrywanego sektora konkurujących z nią podmiotów.

34 Komisja twierdzi, że argumenty wnoszącej odwołanie są pozbawione znaczenia dla niniejszej sprawy a także, że zachowanie się przedsiębiorstwa stanowi okoliczność, którą należy uwzględnić na późniejszym etapie procesu ustalania wysokości grzywny.

- 35 Komisja stoi na stanowisku, że Sąd właściwie wykazał, iż osiągnięte dzięki naruszeniu zyski oraz prawdopodobieństwo jego wykrycia są okolicznościami o zbyt niejasnym i spekulatywnym charakterze, by móc stanowić podstawę do ustalania „przelicznika odstraszonego”.

Ocena Trybunału

- 36 Należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem, Komisja dysponuje szczególnie szerokim zakresem swobodnego uznania w odniesieniu do wyboru elementów, które należy uwzględnić w celu określenia kwoty grzywny, zwłaszcza takich jak szczególne okoliczności sprawy, kontekst naruszenia i odstrasżające znaczenie grzywien, przy czym nie ma konieczności odnoszenia się do wiążącej lub wyczerpującej listy kryteriów, które bezwzględnie należy brać pod uwagę (zob. w szczególności postanowienie z dnia 25 marca 1996 r. w sprawie C-137/95 P SPO i in. przeciwko Komisji, Rec. str. I-1611, pkt 54, oraz wyrok z dnia 17 lipca 1997 r. w sprawie C-219/95 P Ferriere Nord przeciwko Komisji, Rec. str. I-4411, pkt 33).
- 37 Ponadto w odniesieniu do argumentu wnoszącej odwołanie, zgodnie z którym zastosowanie „przelicznika odstraszonego” było nieuzasadnione, ponieważ nie uczestniczyła ona czynnie w kartelu, należy przypomnieć, iż jak słusznie stwierdził w pkt 65 swej opinii rzecznik generalny, ta okoliczność — przy założeniu, że zostanie ona dowiedziona — jest brana pod uwagę dopiero w późniejszym stadium procedury ustalania wysokości grzywny, lecz nie ma, sama w sobie, jakiegokolwiek wpływu na ocenę samej wagi kartelu.
- 38 Wynika z tego, że dokonując w pkt 242 i 243 zaskarżonego wyroku oceny sytuacji wnoszącej odwołanie, Sąd nie naruszył prawa.

39 Należy zatem oddalić część trzecią zarzutu drugiego.

Część czwarta: nieproporcjonalny charakter powiększenia kwoty grzywny

Argumentacja stron

40 SDK podnosi, że przy uwzględnieniu jej nieznacznego udziału w rynku w EOG stopa podwyżki była nieproporcjonalna. Z analizy dostosowanej kwoty podstawowej grzywny wynika ponadto, że dotycząca jej grzywna jest nieproporcjonalna w stosunku do grzywien nałożonych na innych uczestników kartelu.

41 Komisja wyjaśnia, że argumentacja wnoszącej odwołanie opiera się na porównaniu dostosowanej kwoty podstawowej grzywny z grzywami nałożonymi na innych uczestników kartelu oraz z osiągniętymi przez wnoszącą odwołanie w EOG rocznymi obrotami. Komisja stoi zaś na stanowisku, że te porównania są pozbawione znaczenia dla sprawy, ponieważ przedstawione obliczenia opierają się wyłącznie na błędnym założeniu, zgodnie z którym siła gospodarcza wnoszącej odwołanie powinna być oceniana na podstawie obrotów osiągniętych przez nią na rynku rozpatrywanego produktu w EOG.

Ocena Trybunału

42 Należy zauważyć, że jak słusznie stwierdził w pkt 68 swej opinii rzecznik generalny, argumentacja wnoszącej odwołanie opiera się na błędnym założeniu, zgodnie z którym „przelicznik odstraszący” nie może zostać oparty na całkowitych obrotach zainteresowanego przedsiębiorstwa.

- 43 Należy dodać, że jak słusznie rozstrzygnął Sąd w pkt 198 zaskarżonego wyroku, wnosząca odwołanie czułaby się usatysfakcjonowana, jeśli Komisja obliczyłaby kwotę podstawową grzywny na podstawie nieznaczących obrotów osiągniętych przez SDK w EOG, skoro przedsiębiorstwo to zgodziło się, w ramach spornego kartelu, na rezygnację z konkurencji na tym rynku, umożliwiając w ten sposób innym producentom porozumienie się w przedmiocie cen na nim obowiązujących.
- 44 Nie można zatem także przyjąć części czwartej zarzutu.
- 45 Należy zatem oddalić całość zarzutu drugiego.

W przedmiocie zarzutu trzeciego, opartego na naruszeniu prawa oraz na braku uzasadnienia w odniesieniu do uwzględnienia grzywien i zobowiązań nałożonych na wnoszącą odwołanie w krajach trzecich

Argumentacja stron

- 46 SDK twierdzi, że Sąd naruszył prawo, uznając, iż Komisja może, po pierwsze, przy obliczaniu kwoty podstawowej grzywny oraz „przelicznika odstraszającego” oprzeć się na wielkości obrotów światowych oraz, po drugie, nie wziąć pod uwagę okoliczności, że wnosząca odwołanie była już przedmiotem postępowania w Stanach Zjednoczonych, Kanadzie i Japonii oraz że kraje te nałożyły już na nią grzywny.

- 47 W opinii wnoszącej odwołanie, choć należało w celu odstraszenia uwzględnić obroty światowe, to przy określaniu dodatkowej kwoty grzywny wspólnotowej koniecznej do wywarcia odstrasżającego skutku należało wziąć pod uwagę grzywny, jakie przedsiębiorstwo powinno zapłacić w innych państwach. Skutek odstrasżający jest bowiem uzależniony od kosztu łącznego bezprawnego zachowania, obejmującego nie tylko grzywny nałożone w EOG, lecz także te nałożone gdzie indziej.
- 48 SDK twierdzi zatem, że Sąd naruszył prawo, aprobuując grzywnę pociągającą za sobą dwukrotne uwzględnienie pewnych wartości i nieproporcjonalną w stosunku do jakiegokolwiek dającego się uzasadnić skutku odstrasżającego.
- 49 Komisja jest zdania, że Sąd nie naruszył zasady *ne bis in idem*. Podkreśla ona, że władze krajów trzecich nałożyły grzywny za naruszenie ich prawa konkurencji oraz że ich kompetencje nie pokrywają się z kompetencjami Komisji do nakładania na przedsiębiorstwa grzywien za ograniczanie konkurencji na wspólnym rynku. Komisja i Sąd zajmują bowiem stanowisko jedynie w przedmiocie tych ograniczeń, a działania dotyczące krajów trzecich nie wchodzą w zakres stosowania prawa wspólnotowego.

Ocena Trybunału

- 50 Należy wstępnie przypomnieć, że zasada *ne bis in idem*, której również został poświęcony art. 4 protokołu nr 7 do europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r., stanowi podstawową zasadę prawa wspólnotowego, której przestrzeganie zapewnione jest przez sądy (zob. w szczególności wyroki z dnia 5 maja 1966 r. w sprawach połączonych 18/65 i 35/65 Gutmann przeciwko Komisji EWEA, Rec. str. 149, 172, oraz z dnia 15 października 2002 r. w sprawach połączonych C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, od C-250/99 P do C-252/99 P i C-254/99 P Limburgse Vinyl Maatschappij i in. przeciwko Komisji, Rec. str. I-8375, pkt 59).

- 51 Aby przeanalizować zasadność zarzutu opartego na naruszeniu tej zasady, należy także stwierdzić, że jak słusznie zauważył Sąd w pkt 140 zaskarżonego wyroku, Trybunał nie rozstrzygnął jeszcze kwestii, czy Komisja jest zobowiązana do zaliczenia kary nałożonej przez władze kraju trzeciego, w sytuacji gdy okoliczności faktyczne przypisane przedsiębiorstwu przez tę instytucję i przez te władze są identyczne, lecz że uczynił on z identyczności zarzucanych przez Komisję i te władze okoliczności faktycznych wstępny warunek przeprowadzenia tego postępowania.
- 52 W odniesieniu do zakresu zastosowania zasady *ne bis in idem* wobec sytuacji, w których, na podstawie przysługującego im uprawnienia do nakładania kar w zakresie obowiązującego na terytorium kraju trzeciego prawa konkurencji, podjęły działania władze tego kraju, należy przypomnieć, że sporny kartel jest wpisany w kontekst międzynarodowy, charakteryzujący się w szczególności obowiązywaniem, na ich odpowiednich terytoriach, systemów prawnych krajów trzecich.
- 53 W tym względzie należy stwierdzić, że wykonywanie uprawnień przez władze tych państw, na których spoczywa obowiązek ochrony wolnej konkurencji, podlega, w ramach ich właściwości miejscowej, specyficznym dla tych krajów wymogom. Stanowiące podwaliny systemów prawnych innych krajów w dziedzinie konkurencji elementy obejmują bowiem nie tylko szczególne cele i założenia, lecz także prowadzą do przyjęcia konkretnych przepisów materialnych oraz wywarcia zróżnicowanych skutków prawnych w zakresie prawa administracyjnego, karnego czy cywilnego, w sytuacji gdy władze tych krajów wykazały istnienie naruszeń reguł mających zastosowanie w zakresie konkurencji.
- 54 Zupełnie inna jest natomiast sytuacja prawna przedsiębiorstwa, wobec którego w dziedzinie konkurencji znajduje zastosowanie wyłącznie prawo wspólnotowe i prawo co najmniej jednego państwa członkowskiego, czyli sytuacja, w której kartel ogranicza się wyłącznie do terytorium, wobec którego ma zastosowanie wspólnotowy porządek prawny.

- 55 Wynika z tego, że w sytuacji, w której Komisja nakłada karę za bezprawne zachowanie się przedsiębiorstwa — nawet jeśli źródłem tego zachowania był kartel o międzynarodowym charakterze — jej celem jest zapewnienie wolnej konkurencji na wspólnym rynku, co stanowi, zgodnie z art. 3 ust. 1 lit. g) traktatu WE, podstawowy cel Wspólnoty. Ze względu bowiem na szczególny charakter chronionego na poziomie wspólnotowym dobra prawnego oceny dokonane przez Komisję na podstawie jej uprawnień w tym zakresie mogą w znaczącym stopniu różnić się od tych dokonanych przez władze krajów trzecich.
- 56 Sąd słusznie zatem, w pkt 134 zaskarżonego wyroku, rozstrzygnął, że zasada *ne bis in idem* nie znajduje zastosowania wobec sytuacji, w których właściwe są systemy prawne krajów trzecich, a władze tych państw odpowiedzialne za sprawy konkurencji podjęły działania w ramach przysługujących im uprawnień.
- 57 Sąd ponadto słusznie rozstrzygnął, że nie istnieje inna zasada prawna mająca zobowiązywać Komisję do uwzględnienia postępowań i kar, których wnosząca odwołanie była przedmiotem w krajach trzecich.
- 58 W tym względzie należy stwierdzić, że jak słusznie zauważył Sąd w pkt 136 zaskarżonego wyroku, nie istnieje jakakolwiek zasada międzynarodowego prawa publicznego, która zakazywałaby władzom publicznym różnych państw, w tym wymiarowi sprawiedliwości, prowadzenia postępowania wobec osób fizycznych czy prawnych i skazywania ich za te same czyny, za które zostały już one osądzone w innym państwie. Nie istnieje ponadto żadne oparte na międzynarodowym prawie publicznym porozumienie, na podstawie którego Komisja mogłaby przy ustalaniu kwoty grzywny na podstawie art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 być zobowiązana do uwzględnienia grzywnien nałożonych przez władze krajów trzecich w ramach wykonywania przysługujących im uprawnień w zakresie prawa konkurencji.

- 59 Należy dodać, że zawarta między Wspólnotami i rządem Stanów Zjednoczonych w dniach 23 września 1991 r. i 4 czerwca 1998 r. umowa w sprawie stosowania zasad wzajemnego poszanowania praw w stosowaniu prawa konkurencji (Dz.U. 1995, L 95, str. 47 i Dz.U. 1998 L 173, str. 28) ogranicza się do mających wymiar praktyczny zagadnień proceduralnych, jak wymiana informacji i współpraca pomiędzy władzami właściwymi do spraw konkurencji i w żaden sposób nie dotyczy zaliczania czy uwzględniania kar nałożonych przez którąkolwiek ze stron tej umowy.
- 60 W odniesieniu wreszcie do nieuwzględnienia przez Sąd zasad proporcjonalności i słuszności, powołanych przez wnoszącą odwołanie z ostrożności procesowej, należy zauważyć, że jakiegokolwiek względy wynikające z istnienia grzywien nałożonych przez władze kraju trzeciego mogą być jedynie brane pod uwagę w ramach swobodnego uznania przysługującego Komisji w dziedzinie ustalania wysokości grzywien za naruszenia wspólnotowego prawa konkurencji. Dlatego też nie można wykluczyć, że Komisja weźmie pod uwagę grzywiny nałożone wcześniej przez władze państw trzecich, nie będąc jednak do tego zobowiązana.
- 61 Cel polegający na odstraszeniu, który Komisja ma prawo realizować przy ustalaniu kwoty grzywny, służy bowiem zapewnieniu przestrzegania przez przedsiębiorstwa reguł konkurencji ustanowionych w traktacie WE w zakresie wykonywania przez nie działalności na wspólnym rynku (zob. podobnie wyrok z dnia 15 lipca 1970 r. w sprawie 41/69 ACF Chemiefarma przeciwko Komisji, Rec. str. 661, pkt 173–176). Oceniając odstraszący charakter grzywny, jaka ma być wymierzona za naruszenie tych reguł, Komisja nie jest zobowiązana do brania pod uwagę ewentualnych kar, które zostały nałożone na przedsiębiorstwo z powodu naruszenia reguł konkurencji krajów trzecich.
- 62 Sąd nie naruszył zatem w jakikolwiek sposób prawa, rozstrzygając, w pkt 144–148 zaskarżonego wyroku, że kwota nałożonej grzywny została ustalona zgodnie z prawem.

63 Wobec całości powyższych rozważań należy oddalić całość zarzutu trzeciego.

W przedmiocie zarzutu czwartego, dotyczącego naruszenia podstawowego prawa wnoszącej odwołanie do rzetelnego procesu sądowego

Argumentacja stron

64 SDK twierdzi, że Sąd niesłusznie, bez uzasadnienia i wyjaśnienia, nie uwzględnił jej argumentacji dotyczącej możliwości bycia wysłuchaną przez Komisję w zakresie dotyczącym ustalenia „przelicznika odstrasżającego”.

65 Komisja podkreśla, że Sąd uwzględnił przysługujące wnoszącej odwołanie prawo do obrony i w wystarczający sposób uzasadnił swą ocenę w przedmiocie „przelicznika odstrasżającego”.

66 Komisja twierdzi, że dostosowanie w górę kwoty grzywny, aby zapewnić odpowiadający temu dostosowaniu jej odstrasżający charakter, nie jest wyrazem prowadzenia przez nią nowej polityki. Skuteczne stosowanie wspólnotowych reguł konkurencji wymaga bowiem, aby Komisja mogła w każdej chwili dostosować, w ramach rozporządzenia nr 17, wysokość grzywien do potrzeb tej polityki.

67 Komisja zgadza się ze stwierdzeniem Sądu, że wnosząca odwołanie miała sposobność dostarczyć wszelkich mających znaczenie dla sprawy informacji dotyczących rozmiarów i zasobów finansowych przedsiębiorstwa, które musiały zostać uwzględnione przy dokonywaniu oceny odstrasżającego skutku grzywny. Wnosząca odwołanie dysponowała wystarczającymi informacjami, aby wiedzieć, że kwota grzywny może, zgodnie z wytycznymi, zostać dostosowana w górę.

Ocena Trybunału

68 Należy przypomnieć, że poszanowanie prawa do obrony w ramach wszelkich postępowań mogących doprowadzić do nałożenia sankcji, szczególnie grzywnien lub okresowych kar pieniężnych, stanowi podstawową zasadę prawa wspólnotowego, której należy przestrzegać nawet wtedy, gdy chodzi o postępowanie o charakterze administracyjnym (zob. wyrok z dnia 13 lutego 1979 r. w sprawie 85/76 Hoffmann-La Roche przeciwko Komisji, Rec. str. 461, pkt 9).

69 W tym względzie należy dodać, że obowiązek wysłuchania przedsiębiorstw będących przedmiotem postępowania na podstawie art. 81 WE jest spełniony, gdy w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów Komisja oświadcza, iż przeanalizuje, czy należy nałożyć grzywnę na dane przedsiębiorstwa i wskazuje najważniejsze elementy stanu faktycznego i prawnego mogące pociągnąć za sobą nałożenie grzywny, takie jak waga i czas trwania zarzucanego naruszenia (zob. w szczególności wyrok z dnia 9 listopada 1983 r. w sprawie 322/81 Michelin przeciwko Komisji, Rec. str. 3461, pkt 19 i 20).

70 Jak stwierdził Sąd, w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów Komisja określiła elementy stanu faktycznego i prawnego, na których zamierzała się oprzeć przy określaniu kwot grzywnien. W ten sposób Komisja uszanowała przysługujące zainteresowanym przedsiębiorstwom prawo do bycia wysłuchanym nie tylko w przedmiocie zastosowania kary, lecz także w przedmiocie wszelkich czynników, jakie zamierzała ona uwzględnić przy ustalaniu grzywnien.

- 71 Należy stwierdzić, że w pkt 240 zaskarżonego wyroku Sąd, oddalając zarzut dotyczący prawa do obrony, rozstrzygnął, iż nic nie stało wnoszącej odwołanie na przeszkodzie, aby powołać się w trakcie postępowania administracyjnego na swoje rozmiary i zasoby finansowe oraz zająć stanowisko w kwestii skutku odstrasżającego kary, którą Komisja mogła wobec niej zastosować.
- 72 Należy także zauważyć, że fakt, iż Komisja mogłaby uznać, że przy ustalaniu kwoty grzywny należy uwzględnić element odstrasżania, nie może zostać uznany za okoliczność mogącą uzasadnić przyjęcie w trakcie toczącego się przed Komisją postępowania administracyjnego środków szczególnych.
- 73 Jak wynika ponadto ze stwierdzeń Sądu, wnosząca odwołanie była świadoma faktu, że Komisja w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów wskazała zgodnie z wytycznymi, iż zamierza ona ustalić kwoty grzywien na poziomie wystarczająco wysokim, aby wyrzucić odpowiedni skutek odstrasżający.
- 74 Z powyższego wynika, że oddalając ten zarzut wnoszącej odwołanie, Sąd nie naruszył jej prawa do obrony.
- 75 Zarzut czwarty SDK nie może zatem zostać uwzględniony.
- 76 Z powyższego wynika, że należy oddalić całość wniesionego przez SDK odwołania.

W przedmiocie kosztów

⁷⁷ Zgodnie z art. 69 § 2 regulaminu, stosowanym w postępowaniu odwoławczym na mocy art. 118 tego regulaminu, kosztami zostaje obciążona, na żądanie strony przeciwnej, strona przegrywająca sprawę. Ponieważ Komisja wniosła o obciążenie SDK kosztami postępowania, a SDK przegrała sprawę, należy obciążyć ją kosztami postępowania.

Z powyższych względów Trybunał (druga izba) orzeka, co następuje:

- 1) Odwołanie zostaje oddalone.**

- 2) Showa Denko KK zostaje obciążona kosztami postępowania.**

Podpisy